

ERTA YOSHDAGI ANIZOMETROPIK MIOPIYANI DAVOLASH USULLARI VA AMBLIOPIYANI OLDINI OLISH

*Samarqand davlat tibbiyot universiteti, Pediatriya
fakulteti, Oftalmologiya kafedrası 1-kurs magisteri
Baxronov Dilshodbek Jamshid o'g'li*

Annotatsiya: Ko'z kasalliklari tibbiyotining zamonaviy muammolaridan biri — kichik yoshdagi bolalarda uchraydigan anizometropik miopiyani samarali davolash va u sabab yuzaga keladigan ambliopiyani oldini olish bobidir. Bolalarda ko'rish qobiliyatining erta buzilishi faqatgina ularning ko'z salomatligiga emas, balki butun rivojlanishiga, aqliy o'sishiga va ijtimoiy hayotiga ham jiddiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli so'nggi yillarda pediatrik oftalmologiyada bu muammo chuqur o'rganilib, aniqlash, profilaktika va davolashga doir yangi usullar ishlab chiqilmoqda. Erta yoshda miopiya, ayniqsa, anizometropik ko'rinishida, ko'pincha murakkab kechadi va ambliopiya rivojlanishiga sabab bo'lishi mumkin. Anizotropiya deganda ikki ko'z dioptriysi o'rtasidagi sezilarli farq tushuniladi; bu holat natijasida bir ko'z ko'proq ishlaydi, ikkinchisi esa sustlashadi, natijada esa markaziy ko'rishning rivojlanishida buzilish kuzatiladi.

Kalit so'zlar: anizometropik miopiya, ambliopiyani oldini olish, bolalarda ko'rish, optik to'g'rilash, ko'zoynak davolash, kontakt linzalar, okklyuziya usuli, pleoptik muolajalar, ko'rish funksiyasi, oftalmologik profilaktika.

Yosh bolalarda anizometropik miopiyani erta aniqlash uchun ota-onalar va tibbiyot xodimlariga katta ahamiyat beriladi. Poliklinikalarda chaqaloqlar va bolalarda muntazam ravishda ko'rish qobiliyatini tekshirish, ko'zlar harakatining simmetrikligini, bir ko'zda epikanthus yoki boshqa anatomik farq yo'qligini aniqlash lozim. Zarur hollarda bolalarga skiaskopiya, refraktometriya, visometriya tekshiruvlari bajariladi. Yangi tug'ilgan va yosh bolalarda anizometropik miopiyani aniqlash juda muhim, chunki o'z vaqtida tashxis qo'yilmasa, ko'rish o'tkirligi yaqqol kamayadi va davolash jarayoni murakkablashadi. Davolash muolajalari bir necha yo'nalishlarda olib boriladi. Birinchi navbatda, ko'z optikasini to'g'ri holga keltirish — refraksiya farqini minimal darajaga tushirish hisoblanadi. Bu uchun bolalarga dioptriya aniq hisoblangan individual ko'zoynaklar buyuriladi. Optik to'g'rilashning zamonaviy usullaridan yana biri — kontakt linzalardan foydalanish hisoblanadi. Kontakt linzalarning o'ziga xos afzalliklari bor, yuqori o'lchamdagi anizotropiyalarda ham ishonchli tuzatish samaradorligi kuzatiladi. Ammo kontakt linzalarni kichik yoshdagi bolalarda doimiy va to'g'ri qo'llash qiyinchilik tug'dirishi ham mumkin. Shu sabab

ayrim holatlarda kontakt linzalar faqatgina maxsus ko'rsatma asosida tavsiya qilinadi [1].

Anizometropik miopiyani davolashning asosiy maqsadi — ikkala ko'z ko'rishini maksimal darajada tenglashtirish va yosh organizmni ko'zning to'g'ri funksional faolligini saqlashga o'rgatishdan iborat. Tibbiyotda bu boradagi asosiy yondashuvlardan biri, ko'rish faolligini oshirishga qaratilgan pleoptik muolajalardir. Boshqacha aytganda, kuchsiz ko'z faoliyatini rag'batlantirish, kuchli ko'zni vaqtincha yopib (okklyuziya usuli), kuchsiz ko'zni ishlashga majbur qilish orqali ko'rish funksiyasini yaxshilash asosiy yo'nalish sifatida qaraladi. Okklyuziya texnikasi eng samarali bo'lgan klassik usullardan biri hisoblanadi. Yuqoridagi metodika yordamida ambliopiyaning boshlang'ich bosqichlarida bolalarda yaxshi natijalar olinadi. Okklyuziya – bu salomat ko'z ustini maxsus moslamalar yordamida yopish usulidir, bunda bola asosiy faoliyatni ko'rish qobiliyati past ko'z bilan bajaradi. Ko'rish funksiyasini tiklash uchun oftalmologiyada foydalanilayotgan yana bir metod – pleoptik trenajyorlardan foydalanish, bu usulda bolaga turli vizual topshiriqlar va ko'zning harakatchanligini faollashtiruvchi trenirovkalar tavsiya qilinadi. Bu usullar bola didaktik materiallar, o'yin ko'rinishidagi vizual mashqlar yordamida o'rgatiladi. Shu bilan birga, ko'p yillik tajribaga asoslanib, dori-darmonlardan foydalanish, xususan, markaziy asab tizimini rag'batlantiruvchi, ko'z to'qimalari metabolizmini yaxshilovchi, mikrosirkulyatsiyani yaxshilovchi preparatlar ham muhim rol o'ynaydi. Bunday dori muolajalari faqat oftalmolog nazorati ostida va qattiq individual yondashuv asosida qo'llanadi. Ambliopiyaning, ya'ni "dangasa ko'z" sindromini oldini olish uchun profilaktika chora-tadbirlari muhim ahamiyatga ega. Bolalarda erta yoshdanoq oftalmologik tekshiruvlar yo'lga qo'yilishi kerak, birinchi yil mobaynida, ayniqsa, birinchi uch oy va bir yoshga to'lish arafasida bola albatta ko'z vrachi ko'rigidan o'tkazilishi lozim. Shu tariqa anizometriya, astigmatizm yoki boshqa kasalliklar o'z vaqtida aniqlanadi va kechikmasdan muolaja boshlandi. Bolalarda ko'rishga zarar yetkazuvchi har qanday omillardan — uzoq vaqt kitob o'qish, planshet, telefon, noutbukdan foydalanish, noto'g'ri yoritilgan xona, noto'g'ri ovqatlanish — ehtiyot qilish kerak. Ko'zlar uchun yetarlicha dam olish, tabiat qo'ynida sayr tushish, harakatli o'yinlar, vizual mashqlar yaxshi natijalar beradi [2].

Yosh bolalarda ko'rish faolligini oshirish uchun tug'ma yoki orttirilgan anizometriyaning to'g'ri tashhisi va davosi juda muhim. Chunki, aks holda bola ko'zlar o'rtasidagi farqni yo'qota olmaydi va ambliopiya barq urib rivojlanadi. Zamonaviy oftalmologiyada tashxis uchun muhim asboblardan biri – avtomatlashtirilgan refraktometriya, bu usul bola hamkorlik qilmaganida ham tezkor va aniq natija beradi. Ayrim hollarda, ushbu tekshiruvlar atropinizatsiya yoki tsikloplagiyaning qo'llash bilan birga olib boriladi, bu esa aniq refraksiya kuchini belgilash imkoniyatini beradi. Davolashda individual yondashuv asosiy prinsipdir. Har

bir bemorda kasallik bosqichi, yosh, refleksiya farqi, fiziologik xususiyatlardan kelib chiqib, optik tuzatish, vizual trening, farmakoterapiya va profilaktik choralar uyg'unlikda o'tkaziladi. Ko'rishga qulay sharoit yaratish, yotoqxonaning yoritilishi, vizual yuklama va dam olish muvozanatini yo'lga qo'yish, bolaga sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish muhim. Ambliopiyani erta bosqichda aniqlash va davolash, natijada to'liq va chuqur ko'rish faqatgina ko'zga emas, balki bola ongining rivojlanishi, o'rganish qobiliyati, maktab jarayonida muvaffaqiyati uchun ham juda muhim. Sababi, maktab o'quvchilarining ko'zi yaxshi ko'rmasligi, ular bilim olishini, ijtimoiy moslashuvini ham sekinlashtiradi. Shu sabab ko'rgazmali va interfaol metodlar zamonaviy texnologiyalar bilan uyg'unlashgan holda, bolalarni qiziqtiruvchi, ongli, muntazam mashg'ulotlar asosida olib borish foydali hisoblanadi. Ko'pchilik hollarda ambliopiya ilk bosqichida sezilmaydi, aynan shuning uchun muntazam monitoring, pedagog va tibbiyot xodimlarning hamkorligi juda zarur [3].

Erta yoshdagi bolalarda anizometropik miopiyani davolash jarayoni uzoq muddatli va izchil yondashuv talab etadi. Bolalarga doimiy va to'g'ri optik korreksiya, muntazam vizual trenirovkalar, maktabgacha ta'lim muassasalarida ko'rish salomatligi bo'yicha kompleks targ'ibot ishlarini yo'lga qo'yish natijasida yaxshi klinik ko'rsatkichlarga erishish mumkin. Kech boshlangan, e'tiborsiz qolgan ambliopiya esa ko'plab oftalmologik va ijtimoiy muammolarga olib keladi. Shuning uchun profilaktika, o'z vaqtida tashxis va davolashning kompleks yondashuvi har qanday natijadan yuqoriroq turadi. Hozirgi paytda anizometropik miopiyani davolashda lazer texnologiyalar, zamonaviy fizioterapevtik apparatlar, yuqori sifatli kontakt linzalar, yengil va ergonomik ko'zoynaklar, dori vositalarining keng doirasi qo'llanilmoqda. Lekin, erta yoshdagi bolalar uchun eng muhim omil — bu har bir bola uchun individual sog'lom muhit yaratish, ota-onalar va pedagoglar hamkorligini yo'lga qo'yishdir. To'g'ri tashxis, malakali davolash va oilaviy muhitda bolalar ko'rishini doimiy kuzatib borish orqali o'z vaqtida natija olishga erishiladi. Oftalmologik muolajalar, zamonaviy diagnostika va profilaktika usullarining takomillashuvi natijasida anizometropiyaning kelib chiqishini erta aniqlash va undan kelib chiqadigan ambliopiyani oldini olish mumkin. Bunda asosiy o'rin pediater-oftalmolog, hamshiralar, ota-onalar va pedagoglar o'rtasidagi yaqindan hamkorlikka to'g'ri keladi. Bolaning ko'z salomatligi — jamiyat salomatligi, degan aqida ayniqsa tibbiyot sohasida faoliyat yuritayotgan barcha mutaxassislar uchun muhim ahamiyatga ega. Shu sababdan, ijtimoiy, pedagogik va sog'liqni saqlash sohalarining uzviy hamkorligi bolalar o'rtasida ko'rish qobiliyati buzilishini erta aniqlash va oldini olishda asosiy kafolat hisoblanadi [4].

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, erta yoshdagi anizometropik miopiyani samarali davolash va ambliopiyani oldini olish uchun zamonaviy oftalmologiyaning barcha yutuqlari qo'llanilishi zarur. Ko'z kasalliklarining oldini olish bo'yicha to'g'ri tashxis, individual muolajalar, ota-onalar va pedagoglarning ongli ishtiroki muhim ahamiyatga

ega. Ilm-fan taraqqiyoti natijasida tibbiy texnologiyalarning rivojlanishi bilan birga, bolalarimizning koʻz salomatligini saqlash, erta yoshda miopiya va unga bogʻliq muammolarni bartaraf etishning eng samarali yoʻli — kompleks, tizimli va barqaror yondashuvdan iborat. Bolalarda koʻz salomatligi jamiyat salomatligining poydevori, demak, har bir bolaning koʻrish qobiliyatini oʻz vaqtida tiklash va kambagʻallik, ambliopiya kabi murakkab oqibatlarni oldini olish barcha uchun ustuvor vazifa boʻlib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullayev, D. (2018). "Bolalarda anizometropiyaning klinik xususiyatlari va uni erta davolashning samarali usullari". Tibbiyot Hayoti, 3(2), 22-27.
2. Alimova, Z. (2020). "Ambliopiyaning erta aniqlash va oldini olish: innovatsion yondashuvlar". Koʻz Kasalliklari Jahonida, 8(4), 15-21.
3. Bekmurodova, S. (2021). "Bolalar orasida anizometropik miopiyaning davolashda zamonaviy metodlar". Oʻzbekiston Tibbiyoti, 25(6), 34-39.
4. Jalilov, R. (2019). "Ambliopiya profilaktikasi va terapiyasi: yangi imkoniyatlar". Sogʻlom Avlod, 2(3), 18-23.
5. Karimova, N. (2021). "Anizometropiyaning erta aniqlashda skrining usullarining ahamiyati". Respublika Tibbiy Jurnali, 7(7), 27-31.
6. Mamatova, L. (2020). "Erta yoshlikda koʻrish qobiliyatining pasayishini oldini olish choralar". Yoshlar Salomatligi, 4(8), 41-46.
7. Mirzayeva, D. (2017). "Anizometropik miopiya va undan kelib chiqqan ambliopiyaning davolash". Shifokor Tavsiyasi, 1(1), 11-16.